

KRESCENCIJUS ANTANAS STOŠKUS

Vilniaus Pedagoginis universitetas

IDENTIFIKACIJA PRIEŠ PRISISAVINIMĄ?

Identification Contra Assimilation?

SUMMARY

The article aims to answer four questions: 1) what constitutes personal identification? 2) what is its connection with the assimilation principle? 3) what are the main form of identification ? 4) what is the role of the identification in the cultural evolution? Identification is here understood as a principle of self-creation by which a man realizes what he wants to be. By the assimilation the persons overwhelmed other and by the identification to get under oneself-control. The article deals with 2 fundamental forms of identification: personal and interpersonal, their different role in the culture. It is enter into polemics with the ethical doctrine of E. Levinas, which infinite distance separated I from the Other (*autrui*), and negate the possibility of interpersonal identification.

SANTRAUKA

Straipsnyje siekiama atsakyti į keturis klausimus: 1) ką reiškia asmens identifikacija? 2) koks jos ryšys su prisisavinimo principu? 3) kokios pagrindinės indentifikacijos formos? 4) kokią vaidmenį atlieka identifikacija kultūros raidoje? Identifikacija čia suprantama kaip savikūros principas, kuriuo žmogus realizuoja tai, kuo jis nori būti. Prisisavinimu asmuo Kitą užvaldo, o identifikacija – pats susivaldo. Aptariamos dvi fundamentalios identifikacijos formos: personalinė ir interpersonalinė, jų skirtingas vaidmuo kultūroje. Polemizuojama su etine E. Levino doktrina, begaline distancija atskiriančia Aš nuo Kito ir neigiančia interpersonalinės identifikacijos galimybę.

Kai tik žmogus paima gyvenimą į savo rankas (kiek jis apskritai jį paima), su savimi jam tenka tvarkytis trejopai: kaip su objektu (*prisisavinimas*), kaip su subjektu (*bendravimas*) ir kaip su savo pa-

ties kitu (*identifikavimas*). *Prisisavinimas* suteikia žmogui galią save valdyti, *bendravimas* – suprasti save ir kitus, kartu ir reguliuoti tarpusavio santykius, o *identifikavimas* – tapti tuo, kuo nori bū-

RAKTAŽODŽIAI: identifikavimas, prisisavinimas, transcendencija, begalybė, Aš ir Kitas.

KEY WORDS: identification, assimilation, transcendence, infinity, I and Other.

ti. Mokėjimas apsimetinėti, simuliuoti, pozuoti, ką nors vaidinti, nešioti kaukes, kuo nors atrodyti yra to paties galėjimo kuo nors tapti derivatai. *Identifikavimas* yra procesas, kuriuo žmogus įgyvendina savo galimybės tam, kad priartėtų prie savo numatyto (susikurto arba nusiziūrėto) projekto: personažo, gyvenimo pavyzdžio, idealo, autoriteto. *Identitetas* – to priartėjimo rezultatas. Identifikacijos prielaidos ir galimybės yra užduotos pačios žmogaus prigimties (būties) ir jo padėties (statuso). Jomis operuoja formalioji logika nustatydamas, kuo kiekvienas individas yra tapatus kitoms būtims. Formalioji logika, kaip žinia, yra tapatybės logika (t.y. *lex identitatis*), reikalaujanti bet kokią reiškinį ar daiktą mąstyti taip, kad būtų išlaikyta visiškai ta pati jo apibrėžtis. Asmens identifikacija remiasi kaip tik šia formalia tapatybės baze, leidžiančia pasirinkti, su kuo asmuo nori save tapatinti. Vienas dalykas – turėti bendrybių su kitais kaip bazę ir galimybę tapatintis, kitas – identifikacijos pasirinkimas ir trečias – jos įgyvendinimas. Nuo to, kokią identifikaciją žmogus pasirenka, priklauso, kuo jis pats tampa. Šią mintį kadaise vaizdingai yra išreiškęs G. Pico della Mirandola: „...Gimstančiam žmogui tėvas davė visokios rūšies sėklų ir visokios gyvybės užuomazgų. Tos, kurias jis puoselės, išaugs ir subrandins jame savo vaisius. Jei puoselės augalines, taps augalu, jei juslines – gyvuliu, jei racionalias – taps dangiška būtybe, jei intelektualines – taps angelu ir dievo sūnumi. O jeigu jo nepatenkintų nė vieno iš šių kūrinių likimas, tegu grįžta į savo vienybės centrą [t.y. į tą vietą, kur jį Dievas pastatė], kad, dvasia sutapęs su

dievu, vienišoje virš viso ko esančio tėvo migloje pranoktų visus.“¹

Identifikacijos Mirandola čia dar įvardija. Jis tik sako, kad žmogus gimsta „be charakterio“, neužbaigtas, neapibrėžtas ir *išauga* iš savo paties „sėklų“, tačiau ne savaime, kaip ažuolas iš gilės, o darant *pasirinkimus ir tam tikru būdu save brandinant*. Visų žmonių bazė iš esmės ta pati, o rezultatas – visai skirtingos būtybės. Identifikacija čia visiškai atitinka pasirinkimą: renkamasi iš to, ką jau žmogus turi ir tampa tuo, kuo nori būti. Realizuodamas vieną iš savo galimybių, jis tampa skirtingo orumo (reikšmingumo) būtybe, o kartu lieka tuo, kuo yra iš pat pradžių, nes nieko kito, išskyrus save patį, čia negalima pasirinkti. Išaugimas reiškia ir tos pačios žmogiškosios prigimties išlikimą, ir labai plačią rūšinę gyvybės formų įvairovę – nuo augalo iki Dievo. Šis procesas visiškai atitinka tą savi kūros būdą, kuris toliau bus vadinamas *personaline identifikacija*. Bet identifikacija su krikščioniškuoju Dievu suteikia galimybę išžvelgti ir *interpersonalinės identifikacijos* atvejį. Pirmoji identifikacija išlaiko žmogų jo prigimties ribose, o antroji – ją transcenduoja: kai žmogus susilygina su Dievu, realizuojamas, Antano Maceinos žodžiais tariant, „prometėjiškasis“ moderniojo žmogaus projektas. Kadangi žmogus savo nemirtingąją sielą yra sukurtas pagal Dievo atvaizdą, Mirandola turi pagrindo kalbėti ir apie jo sudievojimą, kitaip tariant, numatyti galimybę per personalinę identifikaciją realizuoti begalinę interpersonalinę identifikaciją – sutapti su transcendentišku Dievu. Tačiau Mirandolos samprotavime yra pažymėtas ir visai kitas kelias – sudievojimas per „savo vienybės centrą“ ir

išorinį sutapimą, t.y. per interpersonalinę transcendentinę identifikaciją mistinėje „tėvo migloje“. Čia asmuo jau peržengia, transcenduoja žmogaus prigimties ribas, pralaužia įėjimą į visai kitonišką, antžmogišką, nežinomą ir nesuprantamą būtį. Įvesdamas etinį matmenį, Emmanuelis Levinas tą transcendavimo santykį atranda žmonių santykiuose.

Kaip žinia, tradicinė religinė mistika postuluoja antžmogišką ekstatinį susiliejimą su transcendentišku, tobulu, t.y. be galo nuo žmogaus nutolusiu, Dievu. Tą nutolimą liudija pagarbi baimė, išreiškiamą garbinimo apeigomis. Levinas kategoriškai atmeta tokio susiliejimo galimybę: Dievas be galo toli nuo žmogaus. Tą nutolimą jis linkęs išvesti iš žmogiškojo Aš santykio su kitu. Begalinį nutolimą jis saisto ne su naujiems laikams būdingu susvetimėjimu, bet su etiškai nesuinteresuotu pasirengimu imtis atsakomybės už kitą. Nuo mano Aš iki Kito kitoniškumo jis regi neįveikiamą begalybę, kuria grindžiamas žmonių interpersonalinės identifikacijos neįmanomumas. Pripažindamas tik personalinę identifikaciją, išreiškiamą asmeniniu įvardžiu Aš, jis kaltina visą tradicinę filosofiją nuo antikos iki Martino Heideggerio, kad kitą žmogų ji traktavusi kaip paprastą savinimosi objektą. Asmuo nėra objektas, kurį, aprėpus mąstymu ar pasisavinus kaip išorinį turta, būtų galima su juo susijungti. Levino Kito asmens kitokybė griežtai atribojama nuo loginės ir apskritai pažintinės identifikacijos, reiškiančios siekimą valdyti, savintis, suimti į save. Nuo būties užvaldymo jis griežtai atriboja *atsakomybę* ir *tarnystę* grindžiamą transcendentinį etinį santykį, kurį nustato asmuo, susidūręs

akis į akį su kito žmogaus veidu. Transcendencija jis laiko neįveikiamą troškimo (noro, geismo) begalybę, kuri išlieka patenkinus visas žmogaus reikmes ir skiria Aš nuo Kito. Levino Aš troškimas yra vienašališkas, nesuinteresuotas atsakomybės pasiėmimas už kitą, kurio suiktas veidas, pasirodydamas savo skurdžiu nuogumu, prašo, o kartu ir įsako nežudyti. Kaip Heideggeriui „niekas negali už mane numirti“, taip Levinui „niekas negali pasiimti mano atsakomybės už Kitą“. Vaizdžiai tokį etinį santykį, paženklintą absoliutaus svetimumo ženklų, yra aprašęs Alphonsas Lingis. Atsidūręs Indijos džiunglių pakraštyje, jis sunkiai susirgęs. Karščiuodamas pragulėjęs kelias savaites tuščioje trobelėje, bet vieną naktį prabudęs ir, jusdamas prasidedantį kūno paralyžių, svirduliuodamas išslinkęs iš trobelės. Čia jį pastebėjęs kažkoks nepalietis: „Jis buvo nuogas, tik su išdilusiu strėnų raiščiu. <...>Atrodė neturįs nieko, miegą ant smėlio, vienui vienas.“² Štai šitas visai jam svetimas ir visai juo nesuinteresuotas žmogus *išgelbėjęs* jo gyvybę: su išprašyta žvejo kanoja nuplukdęs jį musoninė jūra į žvejų uostą, išodinęs į rikšos vežimėlį, o „paskui į autobusą, važiuojantį į Madrasą“, nutolusį už šešiasdešimt penkių mylių. Lingis tą poelgį mėgina aiškinti kaip „nieko bendra neturinčiųjų“ ryšį. Pats Levinas jį prilygina santykiui su Dievu. Tokį santykį jis išvelgia jau paprastame pasisveikinimo geste, kuriuo pirmenybė atiduodama kitam ir labiausiai svetimam.

Išleisdamas iš akių nevienodų tarnystės prasmių skirtumus, Levinas begalinės distancijos principą padaro sunkiai pritaikomą žmonių tarpusavio san-

tykiams aiškinti. *Pirma*, egzistuoja priverstinė vergo tarnystė, su kuria jis gali susitaikyti ir savo gera valia rodyti pagarbą šeimininkui, nors lemiamas vaidmuo čia priklauso įsakymui. *Antra*, panaši yra ir samdinio tarnystė, tačiau šis jau gali ne tik gerbti, bet ir palikti savo šeimininką. *Trečia*, yra laisvai pasišventusio žmogaus (pvz., vienuolio) tarnystė, bet jis gali patirti nustatytos regulos ir vienuolyno administracijos prievartą. Ir visai kas kita (*ketvirta*) etiketo tarnystė, kurios pavyzdžiais daugiausia operuoja Levinas. Tai apskritai nėra tarnystė griežta to žodžio prasme, o tik tarnystės ženklų *rodymas* (mandagumas, galantiškumas, taktiškumas ir pan.), segreguojantis žmones ir neretai palaikomas tik prievarta (toks, pvz., pagarbos reiškimas luominėje visuomenėje, kariuomenėje). Etiketo paskirtis – dozuoti distancijas, t.y. jis neleidžia vienodai familiariai elgtis su visais žmonėmis: savais ir svetimais, vyrais ir moterimis. Ir kaip tik dėl to žmonių gerbimo distancijos negali būti begalinės: jos visada laipsniuojamos ir santykinės (nustatomos viena kitos atžvilgiu). Begalinė distancija suponuoja autoritariniam valdymui būdingą garbinimą, kurio padarinius Europoje gerai žinojo ir pats Levinas.

Nelabai jam sekasi pagrįsti ir to, kad kiti žmonės negali būti tapatinami su *mes*. *Mes* – ne tik tie, su kuriais kaip nors išoriškai (pvz., kalbėjimu) esame susiję, bet ir tie, kuriais visada kaip nors esame (pvz., vilniečiai, lietuviai, europiečiai), o kartais *norime* ir net *stengiamės* būti. Tik tokiam siekimui ir buvo Sigmundo Freudo pradėtas reguliariai taikyti *identifikacijos* terminas. Tiesa, iš pradžių jis sietas su patologine depresi-

ja, sapnais, bet vėliau imtas taikyti socializacijos procesams aiškinti. Ilgainiui psichologai ėmė kalbėti apie jausmais grindžiamą sekimą (mėgdžiojimą), kurio metu perimamos kitų žmonių elgesio normos ir vertybės, ir apie savo paties savybių bei būsenų perkėlimą (išivaizdavimas, projektavimas) į kitą asmenį. Visus šiuos procesus geriausiai paaikškina vaidinimo mechanizmas, nusakomas kaip *kito asmens sekimas* arba *savo paties vaizdavimas kito vietoje*. Abiem atvejais rezultatas yra tas pats – skirtingų žmonių suartėjimas.

Pirmiausia praverstų praktinio gyvenimo *vaidmenis* atskirti nuo teatrinių vaidmenų. Praktiniai vaidmenys moko žmogų *tapti gyvenime* tuo, kuo jis nori *būti*, o teatro vaidmenys yra spektakuliariški išgalvojimai, parodomieji reginiai, tik sąlygiškai suteikiantys galimybę „apsistoti“, „pagyventi“ išivaizduojamuose pasauliuose, kad žmogus išsilaivintų nuo tiesioginio realybės slėgimo ir taptų aštresnis gyvenimo skonis. Kai menininkas gerai parodo išgalvotų personažų žmogiškus rūpesčius, skausmus ir kančias, jie priartėja prie mūsų: net negyvus daiktus ar pabaisas imame atjausti. Kūrinių sukeliama atjauta personažams gali sustiprinti žmogaus jautrumą kitam žmogui realiame gyvenime. Kita vertus, mums reikia artumo, kad išsijaustume, išgyventume į neįprastas kitų žmonių patirtis ir rūpesčius. Humaniskam žmogui artima viskas, kas kitame yra bendražmogiška, o tolimesnis sveltima lieka tai, su kuo jis neištengia (vengia, nenori, negali) identifikuotis.

Interpersonalinė identifikacija orientuojama į kitus, o personalinė į save patį, tačiau ši perskyra toli gražu nėra to-

kia aiški, kaip atrodo iš pirmo žvilgsnio. Kai šiuolaikinis žmogus cituoja graikų poeto Pindaro reikalavimą „būk tuo, kuo esi“, jis turi pagrindo manyti, kad čia kalbama apie personalinę identifikaciją. Tačiau antikinėje kultūroje poetas ragino saugoti iš protėvių paveldimą kilmingųjų statusą, jų šaunumą, narsumą, priedermes rūpintis valstybe. Aristokratas turėjo tapatintis ne tik su iškiliausiais anų laikų žmonėmis, bet pirmiausia su tais „suherojintais“ protėviais, apie kuriuos buvo žinoma tik iš jų nuopelnų, išsaugotų mitiniuose pasakojimuose, ir kurie buvo virtę idealiais realaus gyvenimo etalonais. Ištisis amžius dominuojantis luomas, orientuodamasis tik į savo išskirtinumą, ypatingumą, pranašumą, formavo ir savo luominį gyvenimo būdą. Pavyzdžiais, raginimais ir skatinimais stimuliuojamas aristokratizmas buvo viena iš galingiausių istorinių identifikacijų, sukūrusių ir tūkstančius metų išlaikiusių luominės visuomenės struktūrą.

Kitokią prasmę principas „būk pačiu savimi“ įgijo moderniojoje civilizacijoje. Čia jis reiškė ne grupinę orientaciją į socialinius pavyzdžius, bet būtinumą rūpintis paties asmens individualumu, savitumu, šio savitumo išsaugojimu bei ugdymu. Kartu asmuo buvo ginamas nuo visų reglamentavimo ir prievartos formų, kurias jam galėjo primesti galingos politinės, religinės ir kitokios institucijos. Personalinė identifikacija lėmė individualizuojamąją gyvenimo kryptį, formavo žmogaus savastį, stiprino jo atsakomybę, skatino saugoti savo autonomiją, orumą, integravo jo atliekamus gyvenimo vaidmenis į vientisą asmenybę. Visa tai sykiu turėjo reikšti, kad žmogus 1) orientuojasi į tai, ką jau turi, 2) pri-

ima save toki, koks yra ir 3) išsaugoja ištikimybę sau pačiam.

Interpersonalinė identifikacija išreikšia priešingą siekimą: 1) nepasitenkinimą pačiu savimi, 2) sąmoningą arba nesąmoningą savo duotybės atmetimą, 3) norą būti kitokiu ir kitu, 4) bėgimą nuo savęs paties ir 5) susiliejimą su kitais. Pirmasis identifikacijos kelias rėmėsi prielaida, kad žmogus iš pat pradžių yra kokybiškai užbaigtas, gatavas, panašiai kaip ir kiekvienas kitas gyvis; jam užtenka tik užaugti, subręsti su tuo pačiu turiniu, kuris savaime patenka į jo rankas ir tampa apibrėžtu jo asmens turiniu, o antrasis kelias numato, kad jo Aš yra tuose ir su tais, su kuriais jis gyvena ir bendrauja, kurių žodžiais kalba ir mintis kartoja, kurių patirtimi naudojasi ir pavyzdžiais seka, ir dėl to jis nėra ir negali būti nei užbaigtas, nei apibrėžtas ir, vadinasi, jis niekada nėra visai savimi.

Paprastai tos dvi gyvenimo strategijos nėra visiškai viena nuo kitos nepriklausomos, veikiau tai tik vyraujančios tendencijos, kraštutiniai poliai to proceso, kuriame jos pereina viena į kitą ir atsveria viena kitą. Net tada, kai žmogus labai stengiasi išlikti toks, koks jau yra, jis retai būna visiškai toks pat – vien paties pastangos jį smarkiai pakeičia. Norėdamas išlikti toks, koks yra pagal savo prigimtį, iš daugybės savo galimybių jis paprastai visada atsirenka tik tam tikrus jam svarbiausius savo bruožus kaip savo savastį ir jau vien juos kultivuodamas tampa kitu. Kita vertus, kai žmogus labai nori būti kitoks nei yra (sakysime, nori įgyti profesiją, tapti kokios nors srities specialistu, susikurti padėtį visuomenėje), dažniausiai jis lieka toks, koks yra

pagal prigimtį, t.y. tik išryškina savo temperamentą, gabumus, atskleidžia talentą, o nesėkmės atveju pridengia savo įgimtą veidą svetima kauke. Šių abiejų identifikacijų tarpusavio ryšys nėra tik teorinė išvada, bet ir būdingas moderniosios civilizacijos bruožas.

Viduramžių visuomenės integralumą palaikė religija ir stabili bendruomenė. Modernus žmogus pats save integruoja, t.y. savarankiškai formuoja ir pagrindžia savo įsitikinimus, gina orumą, atsako už savo sprendimus bei pasirinkimus. Integralus žmogus išmoka įveikti nuolat atsinaujinantį prieštaravimą tarp orientacijos į save ir orientacijos į kitus, tarp uždarumo sau ir atvirumo kitiems, tarp išlikimo pačiu savimi bei buvimo kitu ir kitokiu, tarp orumo išsaugojimo ir svetimos patirties perėmimo. Integruojančio, save kuriančio gyvenimo strategijoje svetimos patirties perėmimas suauga su asmens tapatumo išsaugojimu, o interpersonalinė identifikacija – su personaline. Personalinė identifikacija duoda pamatą *neįkainojamam* asmens orumui ir pasiryžimui (*privalejimui*) imtis atsakomybės už pasirenkamus sprendimus, veiksmus bei poelgius, o interpersonalinė identifikacija atveria duris svetimam patirčiai ir gebėjimui atsistoti šalia savęs, kad būtų galima kritiškai vertinti savo pasirinkimus ir veiksmus.

Kraštutiniai identifikacijos poliai labiausiai išsiskyrė XX a. Vakarų civilizacijoje. Nuo svetimos patirties bėgantis buvimas pačiu savimi, dezintegracinis, neretai anarchistinis bei nihilistinis atsiribojimas nuo visuomenės, į kraštutinumus vedantis formalių keistumų ieškojimas augino individualistiškus *akligatvio žmones*, o traukimasis nuo savęs paties

gimdė masinius, beasmenius, unifikuotus, banaliomis bendrybėmis gyvenančius *praeinamo kiemo gyventojus*. Akligatvio žmogus buvo įpratęs kalbėtis tik pats su savimi ir labai stengėsi būti tapatus sau pačiam, o *praeinamo kiemo gyventojas* tapatino save su mase, kartoją jai tą patį, ką visi žino, tačiau laisvojoje rinkoje abu privalėjo patraukti dėmesį, todėl buvo priversti atrodyti originalūs ir nauji. Tai, kas čia pavadinta *akligatvio* būtybe, visai ne tipiškas vienišius, net ne psichologinis intravertas, juolab ne klasikinė individualybė: visi įprastiniai, klasikiniai asmens uždarumo pasireiškimai turi *savaiminio originalumo*, kuris randasi iš individualios asmenybės patirties bei jos gyvenimui suteiktos unikalios prasmės. Užsisklendimą nuo primestinio kasdienių plepalų ir banalybių pasaulio čia atsveria jo autonomiją palaikanti savikūros galia, dvasinė energija, pastangos pralaužti efemerškų reiškinų paviršių tam, kad būtų surastos patvariausios gyvenimo vertybės, išlaikytas apmąstymų intensyvumas ir panašiai. Tuo tarpu *akligatvio* žmogus jau yra praradęs turiningos savikūros galias. Jo savaiminio originalumo ir plataus (universalaus) akiračio šaltiniai yra beviltiškai išsekę. Liko tik originalumo simuliacijos, regimybės, pozos, geriausiu atveju manieros. Originalus novatorius turi įsitikinimus, gyvenimo principus, daugiau ar mažiau aiškias nuostatas. Akligatvio žmogus – išprievertautas novatorius. Jis išaugęs iš tokios kultūros, kurioje kiekvienas kūrybos aktas, kiekvienas kūrinys turi būti tik naujas ir nepakartojamas, nors pati naujumo prasmė, turinys, paskirtis, vertė jau nieko nedomina. Pirmiau jam pakako atskleis-

ti savo individualų pasaulį, dabar jis įvartytas į kampą, t.y. į save patį, kuriam jau nieko nėra: tik atgrasi tuštuma, nyki dykynė, kurioje dar sukinėjasi beasmenių gyventojų šmėklos bei jų fragmentai. Iš akligatvio žmogaus atimta galimybė save plėtoti, gilinti, turtinti. Jis privalo bėgti ne tik nuo kitų, bet ir nuo savęs paties, pirmiausia nuo savo žiojėjančios tuštumos. Tada belieka paskutinis valingas veiksmas – permanentinis savęs paties neigimas, arba *atrodymas* originaliu, kitaip sakant, originalumo *pozavimas*, t.y. keistenybės, prasmių trynimasis, šokiravimas, akibroktai, patyčios, kraštutiniai, ekstremalumi, stochastiniai triukai, haliucinogeninės praktikos, spontaniški alogizmai ir panašiai. Viskas, ką jis dabar savyje suranda, pasirodo, jau visai ne jo, o paskutinės mados ir reklamos „riksmas“, gautas iš kitų. Įėjimo į šį pasaulį jau nėra. Ne dėl to, kad jis painus ir mišlingas. Priešingai, kaip tik dėl to, kad čia apskritai nėra į ką įeiti, nėra bendrų erdvių, net paties pasaulio, nors visi suokalbiškai apsimeta, lyg jis ten būtų ir net nustatinėja jam aukščiausias įėjimo kainas. Akligatvio būseną plaukia visai ne iš to, kad jis slepiamas nuo žmonių akių. Priešingai, jis yra atviras, kaip gali būti atviri beverčiai daiktai, kartais net agresyviai atlapas ir linkęs veržtis į kitų žmonių

gyvenimus, sustabdyti šaligatvio ar aikštės viduryje, bet jis yra praradęs savo turinį ir pačią galimybę ką nors atverti. R. Barthes'as pasakytų: gryni daiktai be reikšmių, signifikantai be signifikatų.

Praeinamo kiemo gyventojas taip pat nėra paprastas minios žmogus, pradėtas aprašinėti jau antikos sofistų: anas ėjo į minią, šitas – visada minioje, anas tikėjo dievais, šitas – „žvaigždėmis“, ano pagrindinis pomėgis buvo plepalai, šito – paskutinės televizijos žinios ir startinis lingavimas žvaigždės užduotu ritmu, anas ieškojo pramogų, ši – patį pramogos suranda.

Akligatvio būtybė ir praeinamo kiemo gyventojas gyvena šia diena, arba, kaip šiais laikais mėgstama sakyti, *čia* ir *dabar*, t.y. be istorinės atminties ir ateities strategijos. Tiesa, kuri laiką jie gyveno kas sau, bet greta, ženklais rodydami, kad vienas be kito gali lengvai apsieiti. Dabar situacija sparčiai keičiasi: visa postmodernioji kultūra pasuka į praeinamą kiemą. Personalinę identifikaciją vis labiau užgožia interpersonalinė. Judrus praeinamo kiemo gyventojas ima viršų, o akligatvio žmogus vis dažniau apsimeta marginalu ir nori jam įtikti: demonstruoja proletariškus bruožus, perša savo anarchizmą, chamizmą, cinizmą, vaikšto apskuręs, nesiskutęs, keikiasi kaip vežikas.

Literatūra ir nuorodos

¹ Džovani Piko Dela Mirandola. Kalba apie žmogaus orumą. // *Filosofijos istorijos chrestomatija. Renesansas*. – Vilnius: Mintis, 1984, p. 124.

² Alphonso Lingis. *Nieko bendra neturinėčiųjų bendrija*. – Vilnius: Baltos lankos, 1997, p. 139.